

KONTEXTY IDENTITY

*Jubilejný zborník na počesť
Anny Divičanovej*

Az identitás összefüggései

*Köszöntő könyv
Gyivicsán Anna tiszteletére*

Editorok / Szerkesztők:
Eva Krekovičová – Alžbeta Uhrinová – Mária Žiláková

Békešká Čaba – Békéscsaba, 2010

Kontexty identity

Jubilejný zborník
na počesť Anny Divičanovej

Az identitás összefüggései

Köszöntő könyv
Gyivicsán Anna tiszteletére

Békešská Čaba – Békéscsaba, 2010

Vydavatelja / Kiadók:

Celoštátna slovenská samospráva / Országos Szlovák Önkormányzat
Katedra slovenskej filológie Filozofickej fakulty Eötvösa Loránda
/ ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék, Budapest
Ústav etnológie SAV, Bratislava / SZTA Etnológiai Intézete, Pozsony
Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku / Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete

Editorok / Szerkesztők:

Eva Krekovičová
Alžbeta Uhrinová / Uhrin Erzsébet
Mária Žiláková / Zsilák Mária

Recenzenti / Szakmai lektorok:

Gabriela Kiliánová
(príspevky v slovenskom, českom a anglickom jazyku)
Ondrej Krupa

Jazykovi lektori / Nyelvi lektorok:

Ján Chlebnický / Chlebniczki János
Máthé Ilona
Pappné Princzinger Valéria

Preklad / Fordítás:

Tóth Sándor János

Návrh obálky / Borítóterv:

László Lonovics / Lonovics László

Prípravné práce / Előkészítő munkák:

Zuzana Kunovacová-Gulyásová / Kunovacné Gulyás Zsuzsanna
Magdaléna Laczová / Laczó Magdolna

Za vydanie zodpovedá / Felelős kiadó:

Alžbeta Hornoková-Uhrinová / Hornokné Uhrin Erzsébet

Vydanie publikácie podporili / A kiadványt támogatták:

Miniszterelnöki Hivatal Kisebbségi koordinációs és intervenció kerete
Oktatási és Kulturális Minisztérium

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Verejnoprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku LIPA

ISBN 978-963-88583-0-6

Typografia / Szedés: Ancsin Pálné, Szabadkígyós
Tlačiareň / Nyomás: Mozi Nyomda Bt., Békéscsaba
Zodpovedný vedúci / Felelős vezető: Garai György

Obsah – Tartalom – Inhalt

<i>Alžbeta Uhrinová: Predslov</i>	7
<i>Uhrin Erzsébet: Előszó</i>	8
Tabula gratulatoria	11
JURAJ ANTAL DOLNOZEMSKÝ: <i>Dr. Anne Divičanovej k okrúhlym narodeninám</i> – Vers Gyivicsán Anna jubileumára	24
ŠTEFAN LAMI: <i>Blahoželenie Anne Divičanovej k sedemdesiatke</i> – A 70 éves Gyivicsán Anna köszöntése	25
EVA KREKOVIČOVÁ: <i>K osobnosti a dielu prof. PhDr. Anny Divičanovej, Dr. hab. pri príležitosti jej okrúhleného jubilea</i> – Gyivicsán Anna személye és munkássága	27
Biografické údaje – Életrajzi adatok	31
Personálna bibliografia Anny Divičanovej za roky 1965 – 2009 – Gyivicsán Anna személyi bibliográfiája az 1965 – 2009-es években	35
I. Kultúra – Kultúra – Kultur	
MARTA BOTÍKOVÁ – JÁN BOTÍK: <i>K fenoménu Dolná zem a dolnozemský Slováci</i> – Az Alföld és az alföldi szlovákság jelenségéhez – Lowland Slovak Identity	59
PETER SLAVKOVSKÝ: <i>Tradičný chov hospodárskych zvierat Slovákov na Dolnej zemi – problém sociálnej a kultúrnej adaptácie</i> – Az alföldi szlovákság hagyományos megélhetése – szociokulturális problémák – Traditional Livestock Breeding among Slovaks in the Lowland Area – Social and Cultural Adaptability Problems	72
VOIGT VILMOS: <i>A szellemi örökség védelmének problémái</i> – Problematika ochrany kultúrneho dedičstva – Problems of Preserving Intangible Cultural Heritage	86

L. JUHÁSZ ILONA:

Egy temetői fénykép szerepe a lokális emlékezetben

- Fotografia z náhrobníka ako médium uchovania lokálnej pamäti
- Die Rolle eines Grabfotos in der lokalen Erinnerung

92

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA:

Gyermekhordó kendők a felföldi magyar-szlovák kontaktzónában

- Plachty na nosenie dieťaťa v maďarsko-slovenskej kontaktnej zóne hornouhorských žúp
- Childrens' Towels in the Hungarian-Slovakian Contact Zone

107

JAROSLAV ČUKAN:

Železnica a železničari v kontexte tradičnej čabianskej kultúry

- A vasút és a vasutasok Békéscsaba hagyományos kultúrájában
- Railway and Railway Workers in the Traditional Culture of Békéscsaba

117

ONDREJ KRUPA:

Spoveď jednej Slovenky – Komlóšanky

- Egy tótkomlósi szlovák asszony vallomása
- Oral History of a Slovak Woman in Tótkomlós

123

PINTÉR-JURKOVICS MÁRIA:

Jánošík alakja a szlovák kultúrában

- Miesto Jánošíka v slovenskej kultúre
- Jánošík in the Slovakian Culture

132

EPERJESSY ERNŐ:

A légrádhelyi templom balladája

- Balada o kostole v obci Légrádhely
- Die Ballade der Kirche in Légrádhely

140

EVA KREKOVICHOVÁ:

Personifikovaná Smrť ako nevesta v stredoeurópskom folklóre

- A megszemélyesített halál mint menyasszony az közép-európai folklórban
- Death Personified As a Bride in Central European Folklore

144

II. Jazyk – Nyelv – Sprache

JANUSZ BAŃCZEROWSKI:

A kategorizálás szerepe a világ nyelvi képében

- Úloha kategorizácie v jazykovom obraze sveta
- The Role of Categorization in the Linguistic Image of the World

155

NYOMÁRKAY ISTVÁN:

Természetes nem – grammatikai nem

- Prirodzený rod – gramatický rod
- Natürliches Geschlecht – grammatisches Genus

162

SLAVOMÍR ONDREJOVIČ:

Niekoľko poznámok k novele zákona o štátnom jazyku na Slovensku

- Néhány megjegyzés a szlovák nyelvtörvényről
- Einige Bemerkungen zum Sprachgesetz in der Slowakei

169

VERONIKA HEĚ:

Rovnoprávnost jazyků v mezinárodní komunikaci anebo Bude angličtina spravedlivé i racionální řešení?

- A nyelvek egyenjogúsága a nemzetközi kommunikációban avagy Igazságos és racionális megoldás lesz az angol?
- Equality of Languages in International Communication or Is English Going to Be a Fair and Rational Solution?

173

KISS JENŐ:

Gondolatok az új magyar nyelvjárási atlasz előkészítése után és anyagának gyűjtése közben

- Úvahy k príprave nového atlasu maďarských nářečí a pred zberom materiálu
- Gedanken bei der Vorbereitung des Materials des dialektologischen Atlases der ungarischen Sprache

184

ISTVÁN LANSTYÁK:

Typy jazykových problémov v maďarskej jazykovej komunite

- A nyelvi problémák típusai a magyar nyelvközösségben
- Types of Language Problems in the Hungarian Language Community

190

BORBÉLY ANNA:

Subjektív vélekedések a kisebbségi nyelvváltozatokról

- Subjektívne úvahy o varietách menšinových jazykov
- Subjective Opinions about Minority Language Varieties

198

MÁRIA ŽILÁKOVÁ:

Komlós (Slovenský Komlós/Tótkomlós) versus Bánhedeš (Veľký Bánhedeš/ Nagybánhegyes), čili/alebo bibličina vs. štúrovčina

- Tótkomlós kontra Nagybánhegyes, avagy „bibličina” kontra „štúrovčina”
- Tótkomlós vs. Nagybánhegyes oder bibličina vs. štúrovčina

207

KATARÍNA BALLEKOVÁ:

Obraznosť jazyka v menšinovom spoločenstve na jazykových ostrovoch v Maďarsku (frazéologické čriepky)

- A magyarországi szlovákok nyelvszigetein élő közösségek képi nyelve (frazéológiai cseréptörödékek)
- The Pictorial Language of Slovaks in Hungarian Enclaves (Phraseological Mosaics)

216

JÚLIA MARLOKOVÁ-SZABÓOVÁ:

Mlynčianske slovenské nárečie v zrkadle hláskoslovných a tvaroslovných znakov

- A pilisszentkereszti szlovák nyelvjárás a hangtani és alaktani jegyek tükrében
- Mlynky Slovak Dialect in the Mirror of Speech Sound and Morphological Characters

224

JOZEF PALLAY – JOZEF ŠTEFÁNIK:

- Slovensko-maďarsko-nemecká trojjazyčnosť-porovnanie jej úrovne u dvoch sestier*
- A szlovák-magyar-német háromnyelvűség fokának összehasonlítása két testvér példáján
- Slovak-Hungarian-German Trilingualism – Comparison of Its Level in the Case of Two Sisters

231

PÉTER KIRÁLY:

- Slovenský preklad Komenského „Orbis sensualium pictus”*
- Comenius „Orbis Sensualium Pictus”-ának szlovák fordítása
- Slovakian Translation of Komenský's „Orbis Sensualium Pictus”

243

RÁDULY ZSUZSANNA:

- Irodalmi hősök nevéből származó szavak és kifejezések a magyarban és a lengyelben*
- Slovák pochádzajúce z mien literárnych hrdinov v maďarčine a poľštine
- Wörter und Wendungen im Polnischen und Ungarischen aus den Namen von literarischen Helden

250

II/1. Priezviská – Vezetéknevek – Familiennamen

HAJDÚ MIHÁLY:

- A leggyakoribb szlovák családnevek Magyarországon*
- Najčastejšie slovenské priezviská v Maďarsku
- The Most Frequent Slovakian First Names in Hungary

259

JÁN GOMBOŠ:

- A családnév mint a dél-alföldi szlovákság 18. századi történetének lehetséges forrása*
- Priezvisko ako prameň pri skúmaní dejín Slovákov na Dolnej zemi v 18. storočí
- Familienname als mögliche Quelle zur Geschichte der Slowaken auf der ungarischen Tiefebene im 18. Jahrhundert

265

KUGLER JÓZSEF:

- Adalékok a mezőberényi szlovákok 1930-as évekbeli történetéhez*
- Dodatky k histórii Slovákov v Poľnom Berinčoku v 30. rokoch 20. storočia
- Some Bits of the History of the Slovak Ethnicity in Mezőberény in the 1930s

269

JÁN CHLEBNICKÝ:

- O priezviskách Čabanov a o ich predošlých bydliskách*
- A csabaiak vezetékeveiről és előző lakóhelyeikről
- Über die Familiennamen und vorherigen Wohnorte der Csabaer

277

L. CSENGÖDI ÁGNES:

- A Szarvasi járás tamulágos családnevei*
- „Poučné” priezviská v Sarvašskom okrese
- Lehrsche Familienamen des Bezirks Szarvas

284

ALEXANDER JÁN TÓTH:

- Koncepcia výskumu slovenských priezvisk v Maďarsku*
- A magyarországi szlovák vezetékevek kutatásának koncepciója
- Konzeption der Forschung der Nachnamen der Slowaken in Ungarn

290

III. História a identita – Történelem és identitás – Geschichte und Identität

NOVÁK LÁSZLÓ FERENC:

- Gömöri szlovák jobbágyok Mária Terézia korában*
- Slovenskí poddani v Gemi v dobe Márie Terézie
- Slovakian Serfs and Cottiers in Gömör Region in Queen Maria Thereza's Age

299

JÁN ŽILÁK:

- Na margo osídlenia dolnozemsých osád z Gemera a Malohontu*
- Az Alföld benépesítéséhez Gömör és Kis-Hont vármegyéből
- Lowland Settlements from Gömör and Kis-Hont Counties

311

JURAJ SYNČOK:

- O Valaskom (Walaskom) nielen Komlóšanom*
- Wallaszkyról nemcsak a komlósiaknak
- Über Wallaszky, nicht nur für die Komlóser

320

MIROSLAV KMEŤ:

- Ludovit Haan a Michal Žilinský (Zsilinszky) ako slovenskí cirkevní historici*
- Haan Lajos és Zsilinszky Mihály szlovák egyháztörténészek
- Slovak Church Historians Ludovit Haan and Michal Žilinský (Zsilinszky)

328

RASTISLAV KAZANSKÝ:

- Osobnosť slovenskej geopolitiky – Dr. Milan Hodža*
- Dr. Milan Hodža, a szlovák geopolitika nagy alakja
- Dr. Milan Hodža and the Slovak Geopolitics

336

TÜNDE TUŠKOVÁ:

- Obraz o etnických parametroch mladých Slovákov v maďarskom prostredí*
- Magyar környezetben élő fiatal szlovákok etnikai paramétereinek képe
- Ethnic Parametres of Young Slovaks Living in Hungarian Environment

342

LADISLAV LENOVSKÝ:

- K niektorým kontextom identity Slovákov v Békešskej Čabe*
- A békéscsabai szlovákok identitásának néhány kontextusáról
- Some Contexts of the Identity of the Slovaks in Békéscsaba

347

PAVOL MARUZS:

- Perspektívy málopočetnej národnej menšiny v podmienkach globalizácie (s osobitným dôrazom na Slovákov žijúcich v Segedíne)*
- Kis létszámú nemzeti kisebbségek perspektívái a globalizációs folyamatban (A szegedi szlovák közösség)
- Perspectives of Small National Minorities in the Process of Globalisation (The Slovak Community in Szeged)

355

BORIS MICHALÍK:

- Klasifikácia asimilačných faktorov*
- Az asszimiláció tényezőinek csoportosítása
- Classification of Assimilation Factors

364

MÁRIA HOMIŠINOVÁ:

- Anna Divičanová a empirické výskumy v oblasti etnicity Slovákov žijúcich v Maďarsku*
- Gyivicsán Anna és a magyarországi szlovákok empirikus kutatása
- Mrs. Anna Divičanová and Empirical Researches in the Area of Ethnicity of Slovaks Living in Hungary

372

IV. Literatúra – Irodalom – Literatur

MICHAL HARPÁŇ:

- Slovenská literatúra v zahraničí dnes (typologia a status)*
- Mai határon túli szlovák irodalom (fogalma és tipológiája)
- Nowadays' Slovak Literature Abroad (Typology and Status)

383

KÄFER ISTVÁN:

- Az 1918 előtti magyar–szlovák irodalmi kapcsolatok helye a két etnikum szellemi összefüggérendszerében*
- Miesto maďarsko-slovenských literárnych kontaktov pred r. 1918 v systéme duchovných súvislostí dvoch etník
- Slowakisch-ungarische literarische Kontakte vor 1918 im System der geistigen Zusammenhänge der zwei Ethnizitäten

390

KISS SZEMÁN RÓBERT:

- „...egy Kamcsatkától Párisig terjedő szlávia országról álmodozik” – Ján Kollár előkészületei itáliai utazására*
- „...sníva sa mu o slavianskej krajine, ktorá sa rozprestiera od Kamčatky až po Paríž” – Príprava Jána Kollára na cestu do Talianska
- „...träumt von einem slawischen Land zwischen Kamtschatka und Paris”
- Ján Kollárs Vorbereitungen auf seine Italienreise

398

ZUZANA NAGYOVÁ

- Pavol Országh Hviezdoslav a maďarská literatúra*
- Pavol Országh Hviezdoslav és a magyar irodalom
- Pavol Országh Hviezdoslav und die ungarische Literatur

403

KATARÍNA MARUZSOVÁ-ŠEBOVÁ:

- Ludskost' ako spôsob prekonávania etnických stereotypov*
- A humánus szerepe az etnikai sztereotípiák feloldásában
- The Role of Humanity in the Dissolution of Ethnic Stereotypes

408

ANNA KOVÁČOVÁ:

- Umelecká reflexia mestského fenoménu. Geografické motívy Budapešti*
- A város mint fenomén művészeti reflexió. Budapest geográfiai motívumai
- Künstliche Reflexion der geographischen Methoden von Budapest

418

LUDMILA B. HANKO:

- Poznámka k osumdesátinám Milana Kundery*
- Milan Kundera 80. születésnapjára
- Zum 80. Geburtstag von Milan Kundera

429

MARTA ZAHRADNÍKOVÁ:

- Súlad symboliky farieb s ľudovými rozprávkami, mýtmí a kresťanskou náukou v prózach Jozefa Cigera Hronského*
- A színszimbólumok összhangja a népmesékkel, mítoszokkal és keresztény tanítással Jozef Ciger Hronský prózájában
- Symbols and Their Correspondence with the Folk Tales and Christian Tradition in Prosaic Jozef Ciger Hronský's Prose

434

STJEPAN LUKAČ:

- Pasija iz Dušnoka*
- Dusnoki passió
- The Dusnok Passion

443

UJSZIGETI DEZSŐ:

- Rekonstruálható-e az ember élete?*
- Je možné rekonštruovať život človeka?
- Is a Lifestory Reconstructable?

449

V. Intitúcie – Intézmények – Institutionen

JANINA URBAN:

- 100 Years of the Polish Secondary School in Orlowa – the Environment of Determining National Identity of the Polish Minority in the Czech Republic in Zaolzie*
- Az orlovi szlovák gimnázium 100 éve – a csehországi lengyel kisebbség nemzeti identitásának alakítója
- Sto let polského gymnázia v Orlově – prostředí vytváření identity polské národní menšiny v České republice „na Zaolziu”

463

ALŽBETA UHRINOVÁ:

- Inštitúcie Slovákov v Maďarsku. Zárodok kultúrnej autonómie a predpoklady zachovania jazyka?*
- A magyarországi szlovákok intézményei. A kulturális autonómia csirái, a nyelv megőrzésének feltételei?
- The Institutions of the Slovaks in Hungary. Beginning of Cultural Autonomy and Language Preservation?

473

EVA HORVÁTHOVÁ-FARKAŠOVÁ:

- Národnostné školy, používanie jazyka*
- Nemzetiségi iskolák, nyelvhasználat
- Nationalitätenschulen, Sprachverwendung

483

NOVÁKNÉ PLESOVSZKI ZSUZSANNA:

- A mezőberényi szlovákok evangélikus népoktatásának 1890-ig tartó identitásmegőrző tényezői*
- Ludová škola evanjelických Slovákov v Poľnom Berinčoku do r. 1890 ako činiteľ uchovávaní identity
- People's School in Mezőberény until 1890 As an Identity Preserving Institution

491

LESFALVI TIBOR:

*Adalékok a szarvasi intézményrendszerek és a helyi szlovákság kapcsolatáról
1722 – 1918 között*

– Ku vzťahom sarvaškých Slovákov a miestnych inštitúcií v období
rokov 1722 – 1918

– Contributions to the Relation of the Slovaks in Szarvas and the Local
Institutions between 1722 and 1918

500

JURAJ ANDO:

*Nová publikácia Neziskovej verejnoprospešnej s. r. o. Legatum. (Spolupráca
Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku a spoločnosti Legatum)*

– A Legatum Szolgáltató és Ingatlanhasznosító Közhasznú Társaság új publikációja.
(A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete és a Legatum Kft. együttműködése)

– A new publication of the Legatum Non-profit Ltd. (A cooperation with the
Research Institute Of Slovaks In Hungary)

509

KATARÍNA KIRÁLYOVÁ:

Folklórne hnutie v Maďarsku

– Folklórmozgalmak Magyarországon
– Folklore Movements in Hungary

517

ZUZANA ANTALOVÁ – ZUZANA BEŇUŠKOVÁ:

Slováci v Maďarsku a filmový festival Etnofilm Čadca

– A magyarországi szlovákok a čadcai Etnofilm Fesztiválon

– The Slovaks in Hungary, and the Film Festival Ethno-film Čadca

523

TERÉZIA HORVÁTHOVÁ:

*Dejiny esperantského hnutia na Slovensku a prehľad prekladov slovenskej
literatúry do esperanta*

– A szlovákiai eszperantó mozgalom története és az eszperantóul megjelent
szlovák irodalom áttekintése

– The History of the Esperanto Movement in Slovakia and the Overview
of Slovakian Literature in Esperanto

528

Zoznam autorov a spolupracovníkov

– A szerzők és munkatársak névsora

– Autoren-und Mitarbeiterliste

537

Obsah – Tartalom – Inhalt

547

Koncepcia výskumu slovenských priezvisk v Maďarsku

1. Východiská

Cieľom výskumného projektu *Slovenské priezviská v Maďarsku* je zostaviť zoznam rodných mien slovenských jazykových ostrovov v Maďarsku. Zostavenie zoznamu je založené na terénnom výskume, porovnávacie spracovanie získaného korpusu prebieha na teoretickom základe predchádzajúcich diel z lingvistického a spoločenskovedného, kulturologického hľadiska. Teóriu vlastného mena zastupujú v slovenskej odbornej literatúre Vincent Blanár (1978, 1950, 1996) a Milan Majtán (2005), v maďarskej Mihály Hajdú (2006). Blanár charakterizuje status, organizáciu a fungovanie vlastných mien v spoločenskej komunikácii. Sústreďuje sa na funkciu a diferenciáciu, na proces onymickej nominácie. Po analýze výrazovej, etymologickej a genetickej stránky analyzuje systémové začleňovanie vlastných mien do slovotvorných radov. Hajdú načrtne podobné teoretické základy denotácie, vzniku a zmien mien a gramaticko-štruktúrnej stránky. Potom nasleduje široký opis osobných mien na celom svete a takisto rozsiahla charakteristika prezývok, krstných a rodinných mien. Tieto knihy sú iného charakteru ako náš plánovaný výskum. Poskytnú teoretické východiská, ale terénny výskum a mapové zobrazenie nie – v našom prípade na tieto zložky kladieme väčší dôraz. Lajos Mizser (2000) a Anita Holá (2004) sa zaoberali priezviskami a živými osobnými menami Tirpákov, resp. Pilišanov. V týchto dielach ide o tematickú, sémantickú klasifikáciu a o určenie pôvodu priezvisk. Anna Divičanová (2009) všeobecne charakterizovala slovenské priezviská v Maďarsku, pozbierala materiál v Čemerí a Malom Kereši a spracúva aj medzilokálne vzťahy a spoločenské súvislosti priezvisk. Zaradila mená do skupín podľa genealogického a etymologického pôvodu.

Nárok na výskum a spracovanie slovenských priezvisk v Maďarsku sme zistili v súvislosti s genealogickým výskumom Slovákov v Maďarsku a pri lingvistických výskumoch (Gombos, 2008; Kugler, 2009). Pôvod rodiny, interlokálne súvislosti môžeme dobre sledovať prostredníctvom priezvisk. Zhromaždenie a spracovanie materiálu doteraz prebiehalo iba v niektorých lokalitách, chýba celokrajinské predstavenie slovenských priezvisk v Maďarsku s jednotnými vedeckými metódami ale aj vedecko-popularizačným rázom. Projekt *Slovenské priezviská v Maďarsku* má za úlohou zjednotiť a rozšíriť doterajšie poznatky o tejto téme, pomocou širšieho a systematickejšieho výskumu nájsť nové súvislosti a poznatky a zobraziť, uverejniť údaje vo forme Atlasu.

2. Metóda výskumu

Dôležitými **metodologickými prvkami** sú zjednotené hľadiská výskumu a výber výskumných bodov.

Hľadiská výskumu, na ktoré máme usmerňovať miestnych zberateľov:

- charakteristika **súčasného stavu** priezvisk podľa zoznamu obyvateľstva alebo zoznamu voličov. Porovnanie s historickými materiálmi (napr. cirkevný archív) a poznatkami miestnych obyvateľov.
- **frekvencia** výskytu jednotlivých priezvisk
- vyexcerpovanie najtypickejších a **autochtónnych** priezvisk danej lokality
- vysvetlenie významu, okolnosti vzniku (zo zemepisného názvu, remesla, osobného mena, atď...). Ľudová **etymológia**, súvislosti s ostatnými obcami.
- **rozprávanie miestnych** obyvateľov, čo vedie o svojich menách, aké mená boli v rodine (krstné ako dodatok)
- náboženské súvislosti.

Výskum je synchrónneho charakteru, ale **historické pozadie** súvisí so slovenskými priezviskami v Maďarsku, cez priezviská môžeme sledovať stopy sťahovania Slovákov na Dolnú zem. Prvok pôvodu priezviska, rodiny je zaujímavou informáciou pre širšiu, nielen vedeckú verejnosť, preto cítime potrebu uverejniť výsledky výskumu aj vo vedecko-popularizačnom štýle.

Najprehľadnejšou formou publikovania údajov je **atlas**, ktorý podobne ako *Atlas slovenských nárečí v Maďarsku* a *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku* obsahuje štúdiu o vzniku mien, vedecké a populárne vysvetlenie pôvodu, významu, okolnosti vzniku, jazykové porovnanie, mapy. Novým prvkom je plánované počítačové spracovanie, uverejnenie vo forme DVD.

Dôležitými faktormi sú **výskumné lokality** a kontaktné osoby. Výskumné body sú vybrané podľa regiónov a podľa toho, ktoré lokality sú najtypickejšie, najcharakteristickejšie zdroje rodinných mien. Miestny koordinátor, zberateľ pochádza z obce alebo pozná tamjších, v niektorých prípadoch už má nejakú zbierku mien, ktorú treba prepracovať, aktualizovať. Korpus skúmaných mien získame vo vybraných výskumných bodoch, čiže v tých slovenských lokalitách Maďarska, ktoré môžu poskytnúť podľa *Atlasu slovenských nárečí v Maďarsku* a podľa histórie sťahovania sa slovenských rodín na Dolnú zem typizovateľný materiál z hľadiska rodinných mien.

Plánované výskumné lokality sú (v zátvorke miestny výskumník):

Dolná zem

Békešská Čaba (Ján Chlebnický)
Slovenský Komlós (Ján Chlebnický)
Sarvaš (Tibor Mótyán)
Polný Berinčok (József Kugler)
Pitvaroš, Ambróz, Albert (Ondrej Krupa)
Veľký Bánhedeš (Zuzana Gulyášová)

Tirpáci

Niredháza (Lajos Mizser, Anita Holá)

Bakoň

Čerňa (Zoltán Szabó)

Piliš

Mlynky (Csaba Lampert)
Kestúc (Csaba Lampert)
Čív (Csaba Lampert)
Senváclav (Csaba Lampert)
Santov (Csaba Lampert)

Peštianska župa, oblasť medzi Dunajom a Tisou

Čemer (Anna Divičanová)
Malý Kereš (Anna Divičanová)
Činkota (Anna Divičanová)
Veľká Tarča (Anna Divičanová)
Irša (Judita Szemőková Szedlacseková)
Dabaš (Anna Saligová Bozsiková)

Novohrad

Šámšon (Gyöngyi Képesová)
Banka (Erika Szabóová Csorbaová)
Horné Peťany (Erika Szabóová Csorbaová)
Šáp (Anna Matyóová Lamiová)
Níža (Zuzana Kucserová)
Veňarec (Ružena Komjáthyová)
Guta (Zuzanna Bánová)
Kirt' (Boda Józsefné)
Đurka (Eszter Lamiová)

Bukové hory

Répáškova Huta (Valéria Petőfiová)
Nová Huta (Valéria Petőfiová)

Zemplín

Baňačka, Tri Huty (Anna Bacskaiová)

Výskumný tím: Anna Divičanová, Ján Chlebnický, Alexander Ján Tóth.

Časový harmonogram projektu:

05. 2009 – 12. 2009: metodická príprava a pokusné výskumy s cieľom vykryštalizovania metódy. Nakontaktovanie sa na miestnych výskumníkov.
01. 2010 – 07. 2010: zbieranie materiálu
09. 2010 – 12. 2010: spracovanie materiálu, písanie štúdií
01. 2011 – 06. 2011: príprava atlasu do tlače a/alebo do elektronickej podoby.

Plánovaný postup výskumu, ktorý sa môže modifikovať, resp. doplniť podľa miestnych špecifik:

1. VÚSM sa nakontaktuje na miestnych zberateľov, informujú sa navzájom o projekte a o tom, či sa už skúmala táto téma v dedine.
2. Požiadanie o zoznam obyvateľov od starostu na výskumné účely a zistenie synchronnej frekvencie priezvisk.
3. Prehľad historického materiálu (archív, cintorín, staršie spracovania).
4. Zistenie autochtónnosti priezvisk a vyčlenenie slovenských rodinných mien pomocou porovnania zoznamu obyvateľov a historických údajov. V tejto fáze má miestny výskumník, resp. povedomie obyvateľstva rozhodujúcu úlohu.
5. Terénny výskum medzi respondentmi – jednak s účelom potvrdenia zistení v bode 4., + ľudová etymológia miestnych priezvisk – rodinné príbehy, oral history o pôvode, význame.
6. Vedecké triedenie a typológia priezvisk (podľa pôvodu z vlastnosti, remesla, miestneho názvu, atď, resp. gramatická forma, odvodzovanie, fonologické, morfológické a pravopisné varianty, atď.)
7. Medzilokálne súvislosti – pomocou počítačového programu vložiť údaje do interaktívnej mapy.
8. Interetnické súvislosti – poslovenčovanie nemeckých, resp. pomadžarčovanie slovenských mien, náboženská návaznosť.

3. Náčrt konkrétneho výskumu

Výskum v Senváclave sa realizoval v júni 2009 podľa hore uvedených princípov.

Podľa zoznamu obyvateľstva sú v Senváclave najčastejšie priezviská:

Dankovics (9), Dombai (23), Elsik (7), Franyó (8), Haáz (6), Holba (6), Hornýák (7), Kocskovszki (6), Koszovszki (11), Melicher (6), Petkó (6), Vanyák (11), Vrhovina (7).

V zozname krstených okrem týchto má vysokú frekvenciu: Csernyík, Dolák, Gellen, Szlovák.

V cintoríne a v zozname žiakov z r. 1859 – 60 je potvrdená autochtónnosť týchto priezvisk.

Medzilokálne súvislosti: Vrhovina je aj v Tardoši, Hornýák aj v Santove, Mlynkoch a v celom Maďarsku. Oszlácsovcí prišli z Horného Uhorska neskoršie. Priezvisko Szlovák sa vyskytuje aj v Číve a Kestúci, Koszovszki aj v Mlynkoch.

Podľa slovo tvorby slovanské priezviská sú: Adamek, Bencsik, Blaskó, Bobák, Borács, Cimbula, Csenyik, Dankovics, Dubniczki, Ferencsák, Franyó, Genszki, Gellen, Holba, Hornýák, Hupek, Kocskovszki, Koszovszki, Kovácsik, Krkos, Lukovszki, Mikula, Necsnik, Papanek, Petkó, Rosztocsil, Ruzicska, Valent, Vanyák, Vrhovina.

Slovenské rodiny, ktoré majú neslovenské priezviská sú: Bárkányi, Dombai, Elsik, Gellen, Haáz, Melicher, Szlovák.

Vymreli (slovenské priezviská matriky krstených, ktoré dnes neexistujú v dedine): Antalics, Alaska, Batek, Belovics, Cserný, Chladek, Csincsovics, Drevenka, Estera, Hugyecsek, Janicsek, Kozár, Koszik, Kollár, Kamenczay, Lampár, Nedela, Polák, Rezsnyák, Szokolszky, Szlezár, Szkuta, Szvoboda, Vlcsek, Zsoldik.

Ludová etymológia: priezvisko Dombai pokladajú za pomad'arčené, priezvisko Kosznovszki za poľského pôvodu. Ostatné priezviská miestni obyvatelia nevedeli vysvetliť v rámci rozhovorov, ich triedenie sa uskutočnil podľa zvyčajných onomastických kategórií (z lokality, zamestnania, vlastnosti, atď.).

Záver

Výskum po zozbieraní materiálu sa ďalej rozvíja porovnávaním výsledkov a syntézou medzilokálnych súvislostí. Naše doterajšie sondové výskumy slúžili na testovanie výskumnej metódy, ďalšou etapou práce je vytvorenie etymologických hesiel s odkazmi, kde sa konkrétne priezvisko vyskytuje a v akom počte.

Bibliografia

- BLANÁR, Vincent – JÁN MATEJČÍK:
Živé osobné mená na strednom Slovensku. Bratislava: SPN, 1978.
- BLANÁR, Vincent:
Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku. Bratislava, 1950.
Teória vlastného mena. Bratislava: SAV, 1996.
- DIVIČANOVÁ, Anna:
Migrácia a pomenovanie (Slovenské rodinné mená v Malom Kereši a Čemerí). In: Národopis Slovákov v Maďarsku, Budapest, 2009. V príprave
- DUDOK, Daniel:
Niektoré charakteristické znaky priezvisk Slovákov vo Vojvodine. In: *Nemzetiség – Identitás*. Eds.: Z. Ujváry, E. Eperjessy, A. Krupa. Békéscsaba – Debrecen: Ethnica, 1991.
- FÜGEDI, Erik – GREGOR, Ferenc – KIRÁLY, Péter:
Atlas slovenských nárečí v Maďarsku – Atlas der slowakischen Mundarten in Ungarn... Békéscsaba: Výskumný ústav, 1993.
- GOMBOS János:
A családnév mint a dél-alföldi szlovákság 18. századi történetének lehetséges forrása. In: *Név s valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Red. Andrea Bölskei és Ildikó N. Császi. Budapest: (A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai. I.) 2008.
- GYIVICSÁN Anna:
Migráció és névadás (Kiskőrös és Csömör szlovák családnevei). In: *Név s valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Red. Andrea Bölskei és Ildikó N. Császi. Budapest: (A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai. I.) 2008, s. 361 – 369.
Néhány gondolat a magyarországi szlovákok családneveiről. In: *Névtani Értesítő*. č. 15. 1993, s. 131 – 134.

GYIVICSÁN Anna:

Néhány gondolat a magyarországi szlovákok családneveiről. In: *A nemzetiségi lét és kultúra dimenziói I–II*. Békéscsaba: VÚSM, 2003, s. 85 – 90.

HAJDÚ Mihály:

Általános és magyar névtan. Személynevek. Budapest, 2003.

HOLÁ, Anita:

Komplexná charakteristika funkčných členov živých osobných mien v slovenčine pod Pilišom. In: *Slovenčina v menšinovom prostredí*. Békéscsaba: VÚSM, 2004.

KNIEZSA István:

A magyar és szlovák családnevek rendszere. Budapest, 1965.

KUGLER József:

Adalékok a mezőberényi szlovákok 1930-as évekbeli történetéhez. In: Gyivicsán Anna jubileumi kötete. Békéscsaba: MSZKI, 2009.

MAJTÁN, Milan:

O slovenských priezviskách. In: *Kultúra slova*. 2005.

MIZSER Lajos:

Tirpák vezetékevek. Nyíregyháza: Stúdium, 2000.

REZÜMÉ

A magyarországi szlovák vezetékevek kutatásának koncepciója

A tanulmány első részében az eddigi kutatásokat mutatjuk be a rendelkezésre álló szakirodalom segítségével, majd metodikai útmutató következik, ahol a kutatás menetét írjuk le. Végül a kutatópontok felsorolása és egy pilisszentlászlói példa következik. A kutatás összegző eredménye: etimológiai összehasonlítás és térképi ábrázolás a leendő Magyarországi szlovákok névtani atlaszában.

ZUSAMMENFASSUNG

Konzeption der Forschung der Nachnamen der Slowaken in Ungarn

Im ersten Teil der Studie wird der Stand der Forschung anhand der verfügbaren Literatur vorgestellt. Dann folgt eine methodische Anweisung zur Forschung. Zuletzt stellen wir die Forschungsergebnisse von Pilisszentlászló vor.

Geplante Forschungsergebnisse aus etymologischer Sicht werden im geplanten Atlas der slowakischen Namen in Ungarn veröffentlicht.